

Nr 1453

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 125, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1240 i Första kammaren)

I motioner före denna dag har yrkats att behandlingen av propositionen nr 125 skall uppskjutas till höstriksdagen. Därest detta yrkande inte skulle bifallas vill vi anföra följande.

I fråga om *trosfriden* har departementschefen frångått kommitténs för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet förslag om att trosfridsbestämmelserna i princip skall bibehållas men grundas på religionsfrihetslagen och följt två reservanter i utredningen om att trosfridsparagrafen skall upphävas. Det övervägande antalet remissinstanser har emellertid tillstyrkt kommitténs förslag. Dessutom har en del remissinstanser förordat att nuvarande bestämmelser bör bibehållas. Endast ett fåtal instanser har stött reservanternas förslag.

Kommittén har granskat de bestämmelser till skydd för religionsfriheten som finns i vår lagstiftning och därvid kommit fram till att individens behov av skydd i detta avseende inte kan tillgodoses enbart genom bestämmelserna om störande i förrättning eller av allmän sammankomst, hets mot folkgrupp och förargelseväckande beteende. Som skäl för sitt ställningstagande att avskaffa trosfridsparagrafen åberopar departementschefen bl. a. de i proposition nr 87 framlagda förslagen om skydd mot rasdiskriminering m. m. Det bör emellertid observeras att skyddet för viss trosbekännelse i sistnämnda proposition endast gäller folkgrupp och inte den enskilda människans rätt till religionsfrihet. Den svenske medborgare som är medlem i svenska kyrkan eller annat här i riket verksamt kristet trossamfund får sålunda inte det skydd som den som t. ex. tillhör en mohammedansk minoritetsgrupp.

Kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet föreslog att det fortfarande bör finnas en gräns för *yttrandefriheten beträffande sedlighetssårande framställningar*. Det straffria området för sådana framställningar borde dock vidgas i jämförelse med vad som gäller i dag. Endast grovt sedlighetssårande framställningar borde enligt kommittén träffas av kriminaliseringen. Kommittén föreslog vidare att det sätts en gräns även för rena våldsskildringar så att uppenbart förråande framställningar blir straffbara. Dessa begränsningar föreslogs gälla framställningar över huvud taget

och inte enbart framställningar i skrift och bild. Kommittén föreslog även att det infördes ett straffsanktionerat förbud mot sedlighetssårande alster. Slutligen föreslogs att den särskilda bestämmelsen i 16 kap. 12 § brottsbalken om förledande av ungdom inte som nu skulle vara begränsad till att gälla spridning av skrift eller bild utan avse även andra framställningar.

Departementschefen vill emellertid att förbudet skall omfatta *endast* spridning av pornografisk bild. Detta kan vi inte biträda. Vi vill också peka på några enligt vår mening icke önskvärda konsekvenser som förslaget i propositionen medför.

Som lagrådet framhåller innebär förslaget att upphäva andra stycket av 16 kap. 11 § brottsbalken att vissa där avsedda beteenden icke vidare blir straffbara som sårande av tukt och sedlighet utan som förargelseväckande beteende, för vilket straffet endast är böter, högst 500 kronor. Såsom exempel härpå nämnes sådant utlovande av eller sådan inbjudan till konsumgånge, som sker i park eller på annan allmän plats. I sin kritik av förslaget anför lagrådet bl. a. följande:

Då sådana beteenden, som nu faller under straffstadgandet i 16 kap. 11 § andra stycket, anses i allmänhet alltjämt böra straffas, låt vara endast såsom förargelseväckande beteende, torde det vara uppenbart att grunden här för i själva verket ytterst är densamma som ansetts motivera spridningsförbudet, nämligen att den enskilde medborgaren bör skyddas mot att konfronteras med förfaranden som enligt en utbredd opinion uppfattas såsom sedlighetssårande och stötande för anständighetskänslan. På grund härav och då de ifrågavarande förseelserna till sin natur i allmänhet knappast kan anses vara mindre straffvärda än de som enligt förslaget är avsedda att falla under spridningsförbudet, föreslår lagrådet att detta straffstadgande utvidgas till att avse även beteenden av här berörda slag.

Lagrådet ifrågasätter också om inte i allmänna ordningsstadgan bör införas ett förbud riktat mot att vid offentliga tillställningar förekommer framställningar som visar utpräglat förråande sexuella eller sadistiska beteenden. Med den utformning straffbestämmelserna fått torde det nämligen inte vara otänkbart att vissa varietéer och andra nöjesföretag kommer att i kommersiellt syfte anordna förevisningar av grova sexuella perversiteter, grova våldshandlingar o. d.

Departementschefen avisar lagrådets förslag till ändringar.

Vi vill också erinra om det samarbete som förekommit mellan kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet och filmcensurutredningen i vad avser frågor om yttrandefrihetens gränser. De båda utredningarna har utgått ifrån att deras förslag skulle behandlas i ett sammanhang. Vi biträder utredningarnas uppfattning och kan inte godtaga departementschefens motivering för att så ej sker.

Departementschefen föreslår att de särskilda bestämmelserna i 16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § brottsbalken om *skymfande av svensk resp. utländsk*

rikssymbol samt deras motsvarighet i 7 kap. 4 § 6 resp. 8 TF upphävs. I likhet med ett stort antal remissinstanser anser vi att straffskyddet för rikssymboler bör bibehållas. Några bärande skäl för ett avskaffande har inte anförts. Ej heller har några nackdelar påvisats för ett bibehållande av bestämmelserna med den restriktiva tillämpning som nu praktiseras. Det är också anmärkningsvärt att frågan inte varit hänskjuten till den parlamentariska kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet utan endast varit föremål för översyn inom justitiedepartementet. Förslaget måste därför uppfattas som en eflergift för en liten men högröstad grupp i samhället. Som kanslirådet Gerhard Simon påpekar i en till de sakkunniga överlämnad promemoria är skymfande av rikssymbol för närvarande straffbelagt i de flesta s. k. kulturländer.

Enligt bestämmelsen i 16 kap. 5 § brottsbalken om *uppvigling* straffas den som genom meddelande till allmänheten uppmanar eller söker förleda till brott, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet. Brottet är uppdelat i ett »normalbrott», för vilket straffet är böter eller fängelse i högst sex månader, och ett grovt brott, som bestraffas med fängelse i högst fyra år.

Departementschefen föreslår nu att en bestämmelse införes av innebörd att straff för uppvigling icke skall ådömas i ringa fall. Bl. a. de fall, då gärningsmannens huvudsakliga syfte inte är att förleda till brott eller därmed jämställd handling, utan uppmaningen till lagstridigt handlande får ses främst som ett led i opinionsbildningen, skulle enligt förslaget bli strafffria. Dessa s. k. intressekollisionsfall har mött invändningar från flera remissinstanser.

Enligt vår uppfattning innefattar uppviglingsparagrafen i dess nuvarande utformning en tämligen klar gränsdragning mellan det straffbara och det strafffria området. Denna gräns skulle, om förslaget genomföres, bli flytande och svårbestämbar och därigenom medföra ojämnheter i rättstillämpningen. Olägenheterna härav torde komma att accentueras av att de grupper som är närmast berörda av den föreslagna lagändringen kan tänkas komma att hålla sig så nära det straffbara området som möjligt för att uppnå önskad publicitet. Kan dessutom — verklig eller föregiven — idealitet åberopas som skäl för att ett förfarande på grund av intressekollision skall bedömas som ringa fall av uppvigling, har man att räkna med avsiktliga övertramp i större utsträckning än nu är fallet.

Eftersom ringa fall av uppvigling inte skulle anses som brott, skall polis-ingripande inte ske. Den polisman som har att avgöra om ett ingripande skall äga rum ställs inför svåra avgöranden. Han har i de fall en uppmaning fyller rekvisiten i uppviglingsparagrafens första stycke att överväga, dels svårigheten av det brott etc. uppmaningen avser, dels risken för att den skall komma att åtlydas samt — om hans bedömning utfaller så att fallet

bör anses som ringa — huruvida ingripande ändå skall ske på grund av att uppmaningen är ägnad att väcka förargelse. I intressekollisionsfallen har han dessutom att grunda sitt avgörande på omständigheter som i regel inte är tillgängliga för bedömning förrän gärningsmannen hörts om sina bevekelsegrunder. Ingripandena måste därför bli mycket ojämna och tämligen slumpartade.

Enligt vår mening är de nuvarande bestämmelserna om åtals- och påföljdseftergift tillräckliga för att hindra stötande resultat av bestämmelserna om straff för uppvingling.

Enligt 19 kap. 11 § brottsbalken kan den som gör sig skyldig till grovt förtal eller grov förolämpning av främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket ådömas strängare straff än som annars hade kunnat följa på ärekränkingsbrottet.

I propositionen föreslås att nämnda bestämmelser upphävs såvitt gäller ärekränkingsbrott. Som motiv härför anföres att, då det särskilda straffskyddet inte nu gäller vid ärekränkning genom tryckt skrift eller radio-program, det saknas anledning att bibehålla skyddet för ärekränkning i andra former.

Med hänsyn till de händelser som inträffat här i landet under senare tid kan vi inte biträda denna uppfattning.

För ett avslag å propositionen talar det förhållandet att remissinstanserna på de flesta punkter varit delade. Endast i ett par frågor kan man tala om att det föreligger en övervägande majoritet för förslaget. Som framgår av vad tidigare anförts har departementschefen i dessa fall inte alltid följt majoritetens synpunkter.

Sammanfattningsvis kan framhållas att vid bifall till regeringsförslaget skulle följande inträffa:

1. I fråga om *trofriad* skulle skymfande av sådant, som av svenska kyrkan eller annat här i riket verksamt trossamfund hållas heligt, icke föranleda någon påföljd i och för sig.

2. I fråga om *allmänna sammankomster* skulle upplösningsrätt icke föreligga även om vid desamma förekommit något som strider mot lag eller ens om det är fråga om, sedan andra åtgärder visat sig vara otillräckliga, att förebygga fortsatt lagstridigt förfarande.

3. I fråga om *flaggbränning* eller annat skymfande av svensk eller utländsk rikssymbol slopas den särskilda straffbestämmelsen.

4. I fråga om *föreställning* på enskilt område blir det straffritt att mot betalning för publik arrangera samlag, förevisning av sexuella perversiteter eller våldsscener av sadistisk karaktär. T. o. m. föreställningar av denna art, speciellt arrangerade för ungdomar, kommer att bli straffria.

5. Samlag på offentlig plats, i parker och på gator, kommer ej att bli föremål för ingripande annat än som förargelseväckande beteende.

6. I TV blir varje slag av föreställning, även pornografisk, utan straff. Dock skall föreställningens karaktär i förväg tillkännages på lämpligt sätt.

Åberopande det anförda hemställas,

att riksdagen måtte

1. avslå proposition nr 125;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen.

Stockholm den 11 maj 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burenstam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)
i Moholm

Tage Magnusson (m)
i Borås

Karin Wetterström (m)
